

Aktuelt

International vandfugletælling i Vestafrika

I januar 2017 var jeg med til at tælle vandfugle i det vestafrikanske land Guinea-Bissau. Optællingerne foregik langs hele Den Østatlantiske Flyvay fra Vadehavet til Sydafrika med deltagelse af 11 europæiske og 22 afrikanske lande og sammenlagt 1500 optællere. Disse totaloptællinger foretages som led i Wadden Sea Flyway Initiative under Det Trilaterale Vadehavssamarbejde, hvor en lang række organisationer i mange lande samarbejder bl.a. gennem BirdLife International. Vil man vide hvordan det går med de bestande af vandfugle, som trækker igennem Vadehavet, skal man tælle disse bestande om vinteren, hvor de er forholdsvis stationære, og man bliver nødt til at tælle hele overvintringsområdet fra Danmark i nord til Sydafrika i syd, hvilket så går hen og bliver rimeligt omfattende!

De tre vadehavslande samarbejder om disse tællinger og sender tællere af sted for at assistere i landene med de største udfordringer. Imidlertid havde man i Danmark ikke sat penge af til det i vinteren 2016/17. Heldigvis fandt man i Tyskland en pose penge i sidste øjeblik, så jeg kunne blive sendt af sted som eneste danske deltager.

Guinea-Bissau ligger i Vestafrika syd for Senegal. Området er det næstvigtigste overvintringsområde for vandfugle i Afrika, kun overgået af Banc d'Arguin i Mauritanien. Op til 800 000 vadefugle er talt primært omkring tidevandsfladerne ved Bijágos-øerne.

Min opgave blev at tælle en række områder og felter i et team med 2-3 lokale fugletællere og Marc van Roomen fra Holland, som koordinerede Guinea-Bissau. Vi var tre teams til at dække dette enorme område, og vi blev transporteret rundt over store afstande i både og biler. De fleste overnatninger var i telt, og alt skulle medbringes i felten, da vi kom "meget langt ud på landet." Proviant kunne være en ged, en gris, høns, ænder m.v., som blev købt lokalt, medbragt levende i båden og blev tilberedt af lokale kvinder i små landsbyer. Efter 10 dage i felten på den måde er en overnatning på et hotel, et bad og en kold øl en nær-religiøs oplevelse!

For en optæller med over 40 års erfaring fra Vadehavet var det ikke noget problem at tælle fuglene. Mange arter er endda de samme, som vi ser i Vadehavet: Strandhjejler, Islandske Ryler, Splitterner osv., men det er sjovt

at se dem sammen med Palmegribbe, Skyggehejrer og Bergiusterner. Alle vandfugle skulle tælles, og metoden var ofte, at en tæller havde en assistent, som noterede løbende i skemaer. Enten talte vi fra båd langs mangroven eller i udvalgte polygoner på vadefladerne, som efterfølgende har dannet grundlag for bestandsestimeringer. Sammenlagt fik vi kun talt en lille del af området. Det blev til en lang række sjove arter og mange store ynglekolonier med pelikaner og Rovterne. Der er stadig områder med krokodiller og flodheste, mens de fleste af de andre store dyr efterhånden er udryddet. Der blev også tid til en ekskursion til de indre dele af landet med regnskov og chimpanser. Menneskets tilstedeværelse var imidlertid deprimerende tydelig i form af afbrænding, "slash and burn", i alle de områder vi besøgte.

De mest almindelige arter blev Krumnæbbet Ryle med 113 000, Islandsk Ryle med 94 500, Lille Kobbersnepe med 76 800, Stor Præstekrave med 71 200 og Småspove med 45 500. En art som Dværgryle skuffede med kun 8740, idet der tidligere er set op til 1-200 000. Det skyldes formodentlig, at de fleste har overvintret på indlandslokaliteter i Vestafrika, som ikke blev dækket særlig godt ved denne tælling. Af afrikanske arter i pæne tal kan nævnes Hellig Ibis med 4840, Revhejre med 3920 og for mig fantastisk med Sandterne 22 500. Spændende var det også at se den lokale Sandpræstekrave (White-fronted Plover), som minder meget om Hvidbrystet Præstekrave. Kæmpekolonier af Rosapelikaner, hejrer og Rovterne er også gode minder fra turen.

Der blev også god lejlighed til at dyrke en af mine passioner: Aflæsning af farvemærkede fugle. Det blev

til adskillige Små Kobbersnepper (mærkede i Holland og Banc d'Arguin) og en Småspove fra Wales mv. En stor overraskelse var, at det ikke lykkedes at finde en eneste farvemærket Splitterne i betragtning af den store andel af mærkede fugle, vi har i Nordvesteuropa.

Stemningen i de 14 dage blandt os tællere var fantastisk, og alle gik til opgaven med god energi. Der blev organiseret en lille eksamen for nogle af de lokale tællere, som de bestod med bravur. Som en vigtig del af Wadden Sea Flyway Initiative er det også meningen, at der på sigt skal opbygges tilstrækkelig erfaring og færdigheder blandt de lokale, så de selv kan stå for tællingerne.

Guinea-Bissau bliver beskrevet som et af de fattigste lande i verden, og de store nødhjælpsorganisationer er synlige i hovedstaden Bissau. Vi så nu ingen større nød, og i mange af landsbyerne ved kysten levede befolkningen relativt godt med landbrug og masser af fiskeri. Folk var generelt sunde, stolte og imødekommende. Meget af økonomien disse steder bliver sikkert ikke registreret og indgår derfor ikke i landets BNP. I mange småbyer har man fået opstillet solcelledrevet aftenbelysning, hvilket har ændret de sociale vaner betragteligt. Næsten alle har mobiltelefoner med et reklamebetalt abonnement, og der er god dækning.

Kim Fischer

van Roomen, M., S. Nagy, G. Citegetse & H. Schekkerman 2018: East Atlantic Flyway Assessment 2017: The status of coastal waterbird populations and their sites. – Wadden Sea Flyway Initiative p/a CWSS, Wetlands International, BirdLife International. Se alt om Wadden Sea Flyway Initiative ved at Google navnet.

Kortlægning af verdens truede arter

Sammen med den internationale naturbeskyttelsesunion IUCN og The American Bird Conservancy har BirdLife International offentliggjort en global oversigt over nøglelokaliteter, som kræver en særlig bevaringsindsats, hvis vi skal undgå global uddøen af flere fuglearter mv. Kriteriet for at blive betragtet som en nøglelokalitet er, at området huser den samlede bestand af en eller flere arter, der er registrerede som truede (Endangered – EN) eller kritisk truede (Critically Endangered – CR) på IUCN's røde liste. Det vil sige, at disse arter risikerer at uddø, med mindre der iværksættes relevante bevaringstiltag på lokaliteten. Lokaliteterne betegnes som 'AZE sites', hvilket står for Alliance for "Zero Extinction". Alliancen omfatter i øjeblikket 95 lokale organisationer og resurserstærke personer, som hver især har taget ansvar for

en lokalitet og sikrer, at der tages initiativer for at bevare stedets unikke natur og arter.

Netværket af sådanne kritiske steder omtales på s. 50 i BirdLifes magasin fra første kvartal 2019 og kan tillige findes på nettet ved at søge på Zero Extinction. Her finder man et verdenskort med 835 lokaliteter med i alt 1483 truede og endemiske arter. Ud over fugle har man vurderet forekomsten af pattedyr, padder og udvalgte grupper af krybdyr, fisk og planter. Ved et museklik på en af verdenskortets lokaliteter får man en liste over stedets truede arter, og et link (doi-adresse) til en relevant publikation. Man kan også udvælge et større område (polygon) og få at vide, hvilke AZE-arter som måtte forekomme indenfor området. Et lille praktisk problem er, at man kun får arternes latinske navne, så man skal være

rimelig godt inde i systematikken for at se fuglene (hvis man kun er interesseret i dem).

AZE-lokaliteterne er koncentreret inden for nogle ret begrænsede områder i verden. Særlig mange lokaliteter findes i Mellemerika og Andesbjergene, i Østafrikas bjerge, på Madagaskar og i Sydvestkina (se kortet). Der er også mange lokaliteter på De Vestindiske Øer og i Det Malaysiske Ørige. Der er ingen lokaliteter i Danmark eller i det hele taget i Europa uden for Middelhavsområdet. Mange af de steder, hvor DOF har været engageret ude i verden, er imidlertid strategisk placerede i netværket af AZE-lokaliteter. Det gælder fx de steder, hvor DOF har investeret i klimaskov med kompensation for foreningens og mange medlemmers CO₂-budget.

Fordelingen af AZE-lokaliteter kommer ikke som nogen overraskelse – i hvert fald ikke for undertegnede – idet de især ligger indenfor områder, der længe har været kendt for deres koncentrationer af endemiske fuglearter, eller som såkaldte 'hotspots'. AZE-kortet har imidlertid overraskende mange lokaliteter på De Vestindiske Øer og på Den Californiske Halvø, i det centrale Chile og i det sydøstlige Australien. Det skyldes især endemiske planter og krybdyr. Der er derimod påfaldende få lokaliteter i Tepuis-højlandet i det nordlige Sydamerika og i Polynesien, hvilket tyder på en del skævheder i datagrundlaget. Kortet er klart nok under udvikling.

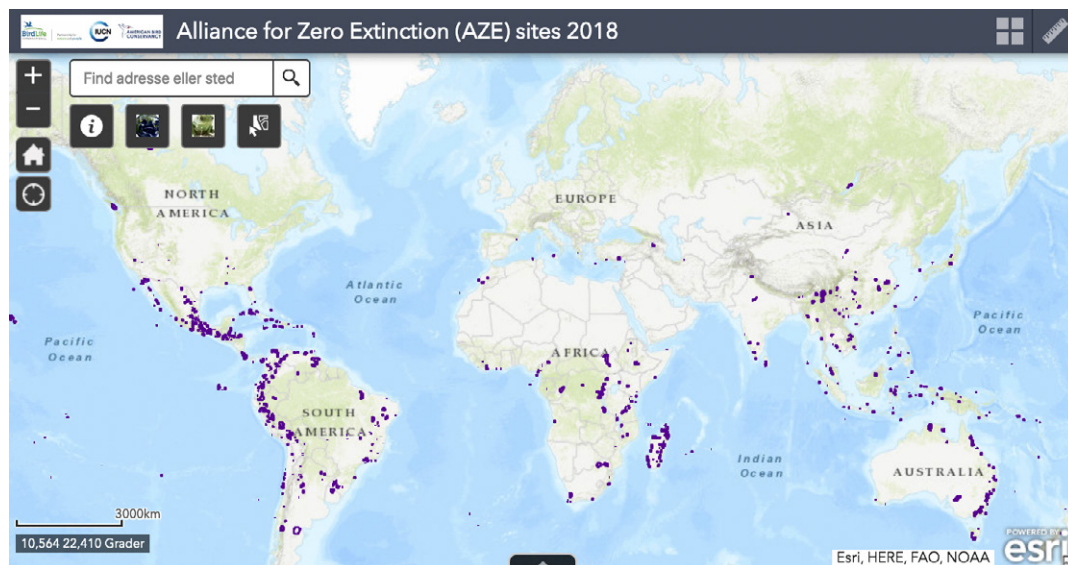
Kun 43 % af AZE-lokaliteterne ligger inden for områder, der er formelt beskyttede, fx som nationalparker. Det genspejler et velkendt problem med, at naturfredning sjældent har taget udgangspunkt i analyser af biologi-

Taita-apalis, endemisk art for nogle få skovklatter i Taita Hills, Kenya, er helt nede på en total bestand på anslået 210-430 individer. DOF arbejder med Nature Kenya og andre på at sikre den tilbageværende bestand ved at arbejde med at bevare dens truede skovhabitat. Foto: Peter Steward.

ske data, men fortrinsvis ser på, hvor der var pragtfulde landskaber eller storvildt med potentiale for turisme, og hvor fredningerne ikke var i konflikt med økonomiske interesser. Mange af de mest truede arter findes på produktive steder, der især trues af landbrugsinteresser. Her repræsenterer AZE-processen et nyttigt supplement til den traditionelle naturfredning, idet man forsøger at finde alternative tilgange. Fx vil der i mange tilfælde være behov for at involvere lokalbefolkningen i at finde nye løsninger for at beskytte nøglelokaliteter.

Jon Fjeldså

Prædation og næringsstoffer påvirker antallet af vadefugle

Hvilke faktorer bestemmer antallet af ynglefugle på en lokalitet og svingningerne i antal fra år til år? Det spørgsmål har mange ornitologer stillet sig. I Danmark har vi en enestående dataserie fra reservatet Tipperne, som går tilbage til 1928, efter sigende verdens længste ubrudte optælling af ynglefugle. Men én lokalitet er ikke nok, hvis man vil undersøge hvilke faktorer, der bestemmer fugletætheden. Derfor brugte vi også data fra Vejlerne, hvor der er tællinger tilbage til 1977.

Fra begge lokaliteter brugte vi oplysninger om de faktorer, der kunne være medvirkende til at påvirke bestandene. De omfattede størrelsen af græsningsarealer, slæde arealer, antal kreaturer, vandstandsforhold og prædation i form af mængden af ræve. Desuden var vi interesserede i klimaforhold som temperatur og nedbør i forårsmånederne. Som noget nyt brugte vi også data for næringsstoffer (kvælstof) i de tilstødende marine områder, for Tipperne i Ringkøbing Fjord og for Vejlerne i Limfjorden. Mængden af kvælstof i de marine områder har i andre undersøgelser vist sig at have indflydelse på mængden af plankton og bunddyr. Generelt vil en stigende koncentration af næringsstof forøge mængden af føde for fuglene op til et vist niveau. Så for Tipperne, men også for Vejlerne, forventede vi en sammenhæng mellem kvælstof og antal ynglende vadefugle. Denne sammenhæng vil formodentlig være størst for Tipperne, hvor der er en tæt forbindelse mellem engene og fladvandede områder med tætte bestande af bunddyr. Desuden transporteres store mængder næringsstoffer med nedbøren til begge lokaliteter.

Bestandsudviklingen blev undersøgt for syv vadefuglearter: Strandskade, Vibe, Stor Kobbersneppe, Rødben, Engryle, Brushane og Klyde. På Tipperne lå antallet af ynglefugle på et relativt højt niveau gennem tre årtier frem til slutningen af 1970'erne med undtagelse af Klyde og til dels Vibe. Men fra ca. 1978 begyndte de fleste arter at stige yderligere i antal for at kulminere i slutningen af 1980'erne og begyndelsen af '90'erne, hvorefter antallet faldt. Udviklingen i Vejlerne lignede udviklingen på Tipperne med lave antal ynglefugle i 1980'erne, hvorefter tallene steg for de fleste arter i slutningen af '90'erne med en kulmination i 2000'erne for derefter at falde. Så der er en tidsmæssig forskydning i kulminationen for flere arter mellem de to lokaliteter.

Vi var interesserede i at undersøge, om de faktorer, der påvirker en lokal bestand af vadefugle, varierer over tid, og om det er de samme faktorer, der påvirker lokale bestande på tværs af lokaliteter. For at undersøge det første spørgsmål blev materialet fra Tipperne inddelt i en tidlig (1928-77) og en sen periode (1978-2015). For at undersøge det sidste blev den sene periode på Tipperne sammenlignet med samme perioden i Vejlerne (1978-2015).

Endelig blev der indsamlet oplysninger om prædation af reder på Tipperne. Tidligere undersøgelser havde vist, at prædation af æg i vadefuglereder kunne variere meget fra år til år, og i nogle år være oppe på over 80 %. Hvis der kunne findes en eller flere årsager til denne variation, ville vi sandsynligvis være tæt på en forklaring på årsagerne til svingningerne i ynglefuglenes antal. Til analysen havde vi et helt enestående materiale fra

Antallet af Store Kobbersnepper på Tipperne er steget sammen med temperatur og mængden af kvælstof. Foto: Erik Biering.

Tipperne med oplysninger om 4745 vadefuglereders skæbne i perioden 1987-2015 for de syv arter.

Vi lavede to undersøgelser. I den første analyserede vi effekterne af de fysiske forhold, som nedbør, grundvand, temperatur, antal kreaturer m.v. på antallet af vadefugle fra år til år. Resultaterne viser, at de undersøgte faktorer påvirkede arterne på forskellig måde. Ser vi på faktorenes gennemsnitlige effekt på antal vadefugle, så havde nedbør den største effekt (+0,20 målt som Pearson's korrelationskoefficient), efterfulgt af temperatur (+0,11), forekomst af ræv (-0,09) og antal kreaturer (-0,03), hvorimod kvælstof og størrelse af det afgrænsede areal ikke havde nogen signifikant effekt på bestandsstørrelserne af ynglende vadefugle. En sammenligning af de betydende faktorer i den tidlige og sene periode på Tipperne, og af de to perioder af samme længde på Tipperne og i Vejlerne viser i begge analyser positive sammenhænge. Selv om der var nogle undtagelser, tyder analyserne på, at det er de samme faktorer, der påvirker lokale bestande af vadefugle gennem lange tidsperioder og på tværs af lokaliteterne.

I den anden undersøgelse analyserede vi sammenhængen mellem redeprædation og bestandsudvikling på Tipperne, hvor en tilsvarende række af fysiske faktorer blev inddraget i analysen. Redepredation og udvikling i bestanden af vadefugle var påvirket af grundvandsstand, græsning og slåning af engene samt mængden af næringsstoffer i Ringkøbing Fjord nu, hvor redeprædationen blev inddraget i analyserne. I år med lave koncentrationer af næringsstoffer i fjorden var prædationen af æg stor. I de år hvor prædationen var stor medførte det en nedgang i bestandene i den følgende år, hvilket viser, at effekten af

redeprædation har en efterfølgende effekt på bestandens størrelse. Samlet kunne prædationen på reder og mængden af næringsstoffer forklarer 86 % af variationen i udviklingen af vadefuglebestandene på Tipperne. Det tyder på, at prædationen medvirker til at sænke bestanden, mens muligheder for at søge føde på nærliggende, næringsrige vadeflader får bestanden til at stige. Disse resultater er så enestående, at de burde efterprøves med eksperimentelle undersøgelser. Det kunne gøres ved at undersøge mængden af kvælstofisotoper i vadefuglenes byttedyr samt i æg og fjer hos unger, der er vokset op lokalt.

Umiddelbart kan resultaterne af de to undersøgelser forekomme modsatrettede. Men i den første undersøgelse analyseres effekten af en række sidestillede faktorer på bestanden af vadefugle. I den anden undersøgelse kan man sige at mekanismen bag bestandens udvikling blev undersøgt ved at inddrage oplysninger om æggenes overlevelse, og i denne analyse har både prædation og næringsstof en stor effekt. Så det er to forskellige analyser der undersøger forskellige aspekter af lokale vadefuglearters bestandsregulering.

Karsten Laursen, Institut for Bioscience, Århus Universitet, Anders Pape Møller, Ecology Systématique Evolution, Université Paris-Sud, Frankrig, Ole Thorup, Amphi Consult og Henrik Haaning Nielsen, Avifauna Consult.

Laursen, K., J. Balbontin, O. Thorup, H.H. Nielsen, T. Asferg & A.P. Møller 2018: Multiple components of environmental changes drive populations of breeding waders in seminatural grasslands. – *Ecol. Evol.* DOI: 10.1002/ece3.4514

Møller, A.P., O. Thorup & K. Laursen 2018: Predation and nutrients drive population declines in breeding waders. *Ecol. Appl.* 28: 1292-1301.

Vadefuglekonference i Morecambe

En tidligere stationsbygning med udsigt over Morecambe Bay på vestkysten af England var rammen om International Wader Study Groups konference 2019. Som mange andre år deltog der folk fra de fleste kontinenter med interesse for vadefugle og deres biologi i bred forstand. Jeg giver her mine personlige bud på nogle af højdepunkterne.

Nolwenn Fresneau (Pannonia Universitet, Ungarn) præsenterede sit arbejde med Fasanbladhøne på Taiwan. En spændende bladhøneart, hvor kønsrollerne – som hos bladhøns generelt – er anderledes end hos flertallet af vadefugle. Hunnerne er polyandriske, hvilket vil sige, at de yngler med flere hanner i løbet af en sæson.

Hunnerne kæmper om adgang til hannerne, som står for at passe ungerne fra klækning til de er flyvedygtige.

Henk-Jan van der Kolk (Nederlandsk Institut for Havforskning, NIOZ) præsenterede et studie om forstyrrelse af Strandskader. Ofte antages fugle af samme art at reagere på samme vis i forhold til forstyrrelser. Disse antagelser anvendes bl.a., når potentielle forstyrrelser vurderes i forbindelse med VVM-udredninger (Vurdering af Virkninger for Miljøet). Van der Kolk og hans kollegaer havde undersøgt, om disse antagelser holder vand. Det blev interessant! Man ringmærkede Strandskader og udstyrede dem med små accelerometre, der måler rystelser i tre dimensioner. Disse målinger fortæl-

Hos Fasanbladhønen yngler hunnerne med flere hanner i løbet af en sæson. De kæmper om adgang til hannerne, som står for at passe ungerne fra klækning til de er flyvedygtige. Foto: Henrik Bringsøe.

ler detaljeret om aktivitetsmønstret hos den enkelte fugl. Studieområdet ligger på en vadehavsvø, hvor der ligger en base for det hollandske luftvåben. Fuglenes adfærd blev studeret, og de forstyrrende flys type blev noteret. Gennemsnitligt fløj fuglene en halv time længere og fouragerede lidt mere end en time mindre, når de blev forstyrret. Forskellen mellem individer var dog markant; 19 % for flyvedistance og 30 % for forstyrrelse af deres fourageringstid. Hvert enkelt individ reagerede på samme vis gang efter gang. Store fly såsom militære Hercules transportfly var de mest forstyrrende. De forstyrrede Strandskaderne væsentligt mere, hvilket betød kortere fourageringstid. Svage fugle er mest sårbare, og dette sænker yderligere deres overlevelsesmuligheder.

Verónica Méndez (Islands Universitet) fremlagde et glimrende studie, hvorfra jeg vil nævne et interessant fund: Den islandske bestand af Strandskade har vist sig at bestå af både stedfaste og trækkende individer. Verónica viste, at stedfaste Strandskader var unger af stedfaste hanner, ligesom dem, der begyndte at trække, alle

var unger af trækfugle.

Habibon Naher (Jagannath Universitet, Bangladesh) præsenterede sit arbejde med at kortlægge vadefuglebestandene i et lidet undersøgt område af den centrale del af Bangladeshs enorme deltakompleks. Tre floder, Muhuni, Feni og Chhoto Feni løber sammen, lige før de samlet løber ud i Bengalbugten, og i dette område arbejder hun med at kortlægge de overvintrende bestande af fugle. Blandt de 19 arter, de fandt i dette 'nye' område, var der betydelige bestande af fire nær-truede arter; centralasiatiske underarter af Storspove, Lille og Stor Kobbersneppe samt Krumnæbbet Ryle. Området er potentielt truet af overfiskning, reje yngelfangst, hårdt græsningstryk fra kvæg og vadefuglejagt. Habibon Naher – og hendes bangladeshiske kollegaer – udfører en stor del af dette arbejde med meget små midler, og har svært ved at fuldføre planerne fremover. Finansiering af denne type projekter er en kamp mange steder i verden, ikke mindst i lande som Bangladesh.

Jannik Hansen, Aarhus Universitet

Modsatrettede bestandstendenser for Stær i Europa

Stæren er en af de mange vidt udbredte agerlandsarter, der er i kraftig tilbagegang i store dele af dens europæiske udbredelsesområde. Samlet set er bestandsnedgangen beregnet til at være på ca. 68 % i perioden 1980-2015. Til trods for denne tilbagegang er det dog ikke lige skidt alle vegne.

I en ny artikel i tidsskriftet *Ornis Fennica* har vi vist, at den stærkt negative bestandsudvikling, vi kender fra Danmark og det øvrige Nord- og Vesteuropa, står i stærk kontrast til den positive udvikling, der ses i Central- og Østeuropa. Studiet er baseret på data fra de danske punktællinger og tilsvarende undersøgelser af de al-

mindelige ynglefugle i 24 europæiske lande og involverede ikke mindre end 34 medforfattere.

Vi anvendte fugleovervågningsdata indsamlet siden 1975 til at undersøge, om ændringer i omfanget af græsområder og kvæg samt vinterforekomst og temperaturændringer i yngleområdet kunne forklare de modsatte tendenser blandt de nationale stærebestande på tværs af Europa, med fremgang i Central- og Østeuropa og tilbagegang i Nord- og Vesteuropa.

Vi inkluderede alle de lande, der har leveret data om Stær i mindst syv år til Pan-European Common Bird Census Scheme (PECBMS), der er et fælleseuropæisk samarbejde om at samle viden om udviklingen blandt europæiske fuglebestande. Den slags undersøgelser startede i Storbritannien i 1966, og Danmark har med start i 1976 en af de længste tidsserier sammen med de øvrige lande i Nord- og Vesteuropa, hvorfra overvågningen af de almindelige fugle har spredt sig mod syd og øst i Europa.

Resultaterne viste, at antallet af kvæg kunne forklare noget af variationen i bestandstendenserne, mens dette ikke var tilfældet for hverken arealet af græs, temperaturudviklingen eller vinterkvarteret. Vi erfarede dog også, at de data, der er tilgængelige fra de forskellige lande om græsareal og antallet af kvæg samt driftsformer ikke er tilstrækkeligt detaljerede til at kunne anvendes optimalt til denne slags analyser. I stedet for blot at få viden om antallet af kvæg pr. land var det fx ønskeligt at kende antallet af græssende kvæg, hvilket

kun var tilgængeligt fra et fåtal af landene. Ændringer i græsareal, kvægantal og driftsformer kan spille en væsentlig rolle i fødetilgængeligheden for Stærene både i og uden for yngletiden og derved have betydning for bestandsændringerne for ynglende Stære i de forskellige dele af Europa.

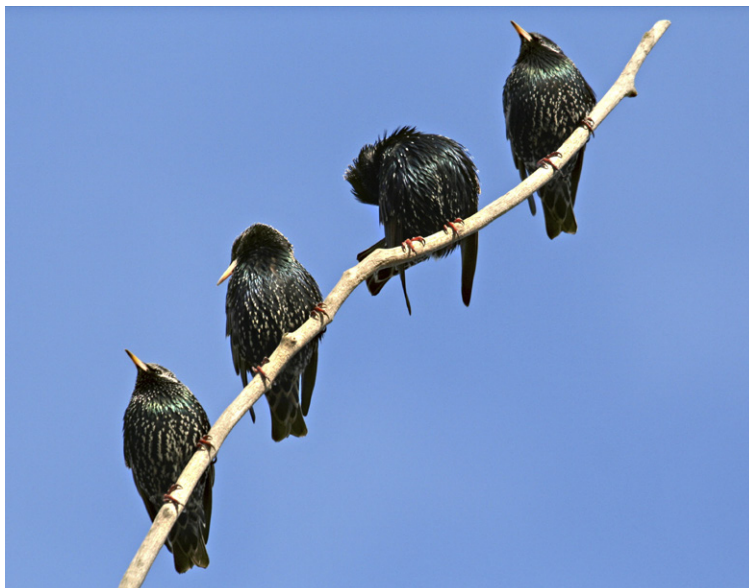
Studiet er et eksempel på, hvordan man kan drage nytte af samarbejdet mellem de mange lande og de mange forskellige overvågningsprojekter i Europa. Denne form for fugleovervågning udvikles af organisationen European Bird Census Council (EBCC), der tilstræber at involvere flere lande mod øst og sydøst i Europa.

Artiklen anbefaler, at videre studier, der søger at forstå de regionale forskelle i bestandsudviklingen, skal kombinere nationale datasæt inden for arealanvendelse/dyrkningsformer med demografiske data om overlevelse og ungeproduktion. Dette gælder både for Stæren og andre arter eller artsgrupper. De ensartede data samlet af PECBMS rummer et stort potentiale for at kunne forstå, hvad der påvirker bestande ved at sammenligne data på tværs af Europa. Da antallet af involverede lande er stigende, vil data løbende blive bedre med flere lande og længere tidsserier.

Henning Heldbjerg, Aarhus Universitet

Heldbjerg, H. *et al.* 2019: Contrasting population trends of Common Starlings (*Sturnus vulgaris*) across Europe. – *Ornis Fennica* 96: 153-168.

Stærens markante tilbagegang i Nord- og Vesteuropa står i stærk kontrast til en positiv udvikling i Central- og Østeuropa, hvilket ser ud til at hænge sammen med landbrugsdriften; især kvægholdet. Foto: Erik Biering.

Nordamerikas fugle forsvinder også

Decline of the North American avifauna var titlen på en artikel i tidsskriftet *Science* i september, hvor det kom frem, at Nordamerika har mistet knap 3 mia. fugle siden 1970. Det svarer til 29 % af hele verdensdelens samlede fuglebestande og drejer sig om hundredvis af arter, det være sig både ikoniske sangfugle som Østlig Englærke, langdistancetrækkere som svaler, og folkekære havestandfugle som fx spurve.

For at nå frem til de nye tal har man evalueret bestandsændringerne hos 529 arter (= 76 % af ynglefuglene i USA og Canada) ud fra Nordamerikas mange standardiserede optællingsprogrammer, hvoraf flere går næsten 50 år tilbage i tid. Derudover har man benyttet vejrtjenestens 143 radarstationer til at fastslå ændringerne i mængden af nattrækkende fugle over tiåret 2007-17. Resultaterne fra disse to meget forskellige og uafhængige dataindsamlingsmetoder viser de samme tendenser med store bestandstab, hvor det opgjorte nettotab andrager mellem 2,7 og 3,1 mia. fugle.

Disse 3 mia. mistede fugle stammer for 90 %'s vedkommende blot fra 12 fuglefamilier, herunder spurve, sangere, finker og drosler, der alle er almindelige og vidt udbredte på kontinentet. 17 arter er gået tilbage med mere end 50 mio. individer, om end to af disse er introducerede arter; Stær og Gråspurv.

Ken Rosenberg, der er undersøgelsens hovedforfatter og ledende ornitolog ved universitetet i Ithaca, New York, udtrykker bekymring over, at tilbagegangene er så massive. Hvor man nok havde forventet at finde stadig tilbagegang blandt truede arter, så viser det sig, at det nu også drejer sig om markante tab for mange af de helt

Tre ud af fire Englærker er forsvundet fra Nordamerikas åbne, græsbevoksede arealer. Deres skæbne matcher den europæiske Sanglærkes i landbrugslandet. Foto: Matthew Pendleton; Østlig Englærke.

almindelige arter samtidig med, at tabet har bredt sig til alle habitater, så selv velkendte arter fra de nære omgivelser er omfattet.

Forskerne har ikke analyseret, hvorfor så mange fugle er forsvundet, men talrige andre undersøgelser viser, at det er tab af levesteder forårsaget af menneskelig aktivitet, der er årsag til krisen. Selvom der stadig er store uberørte områder i USA og Canada, så påvirker menneskelige aktiviteter som større pres på landbrugsjorden med sprøjtning og insektnedgang, urbanisering og klimaforandringer fuglene negativt.

Det er fugle knyttet til græsbevoksede levesteder, der er hårdest ramt. Med det største forholdsmæssige tab på hele 53 % af disse er 720 mio. individer forsvundet siden 1970, og 74 % af arterne er i tilbagegang. For skovfuglene er det samlede tab på mere end 1 mia. individer. Kun fugle tilknyttet vådområder er steget lidt i antal, generelt 13 %, og med svømmefuglene i en førerposition med en stigning på 56 %. Men de lidt flere svømmefugle og rovfuglenes tiltagen efter DDT-forbuddet i 1960'erne er slet ikke tilstrækkeligt til at udligne tabet for de almindelige arter.

Oplysningerne om den bratte nedgang i de nordamerikanske fuglebestande er parallel med tilsvarende fald andre steder i verden. Allerede i 2012 viste det sig på baggrund af rapporten *State of the UK's Birds 2012 Report*, at man på De Britiske Øer havde mistet 44 mio. fugle siden 1966, og at det samlet betød et fald i ynglefuglenes antal fra 210 mio. til nu 166 mio. Næsten sarkastisk lød det i meddelelsen fra BirdLife Europe And Central Asia, at det over perioden på knap et halvt århundrede fx betød, at 50 Gråspurve var forsvundet hver time. I en stort anlagt rapport om de europæiske fugle for fire år siden, *Common European birds are declining rapidly while less abundant species' numbers are rising*, blev det efter samkøring af data fra EU-landene fastslået, at Europa har mistet mere end 421 mio. fugle siden 1980. Som titlen antyder, var budskabet, at de almindelige fugle falder i antal, mens de sjældnere klarer sig bedre.

Selvom agerlandsarterne er dem, der har været udsat for den største tilbagegang, kom det alligevel som en overraskelse, da jeg sidste år herhjemme satte tal på, at der siden 1976 var forsvundet knap 3 mio. fugle fra landbrugslandet i Danmark. Gulspurv, Tornirisk, Agerhøne, Sanglærke og Vibe er blandt de almindelige arter, der har lidt store tab. Hverdagsnaturen bliver fattigere. Derfor kan det være på sin plads at minde om BirdLifes token: *Keep common birds common!*

Niels Andersen